

Vitimir PAVLOVIĆ

TUZLANSKA ŠTAMPA DO DRUGOG SVJETSKOG RATA

Poslije austro-ugarske okupacije 1878. godine jasno je određen obim i karakter štamparstva, tehničkog preduslova za svake novine. Tuzla će od 1895. dobiti četiri štamparije srednjeg ili omanjeg kapaciteta. Najpoznatiji grafičari bili su Šnirmaher-Pisenberg, Liska i Engel, najznačajniji Risto Sekulić (od 1910. do nacionalizacije 1946), prvi štampar sa domaćeg tla.

I kraj toga, u Tuzli su neki procesi išli obrnutim redom; žurnalizam je živa ilustracija. Svuda, ili uglavnom svuda, novine prethode kinematografima. U Tuzli se dokazalo suprotno – prvi bioskop (frau Marije Dilni) stariji je od prvih tuzlanskih novina pola decenije.

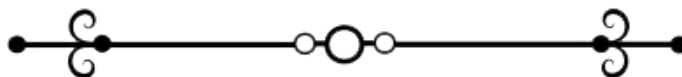
СРПСКИ ПОКРЕТ- Tuzla je pred prvi svjetski rat imala deset hiljada stanovnika; više od trećine činili su doseljenici iz Austro-Ugarske. Govorilo se čak deset jezika, što možda dijelom objašnjava kasno rađanje tuzlanske štampe. Prvi broj prvog informativnog lista uopšte pojavio se u subotu, 17, odnosno 30. avgusta 1913. godine, na ćirilici, pod nazivom **Српски покрет**, glasilo za politiku, prosvjetu i privredu. „List će se baviti prvenstveno prosvjetnim i privrednim pitanjima, dizanjem i jačanjem srpske nacionalne svijesti, poticanjem jačeg interesovanja za sitni rad narodni. Politička će pitanja naš list tek dodirivati, u koliko su ona u vezi, s pitanjima prosvjetnim i privrednim...“

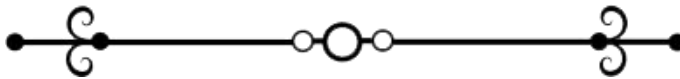
Redakciju je činio krug zapaženih intelektualaca: ljekar Risto Jeremić, istovremeno i etnolog, demograf i istoričar medicine; zatim Vaso Glušac, književnik „nacionalni pisac“, njegov kolega Stevan Žakula, dr Nikola Stojanović i dr Ljubo Peleš (urednik), Simo Eraković (branilac Petra Kočića), Vaso Ristić, dok se kao vlasnik potpisivao Risto Sekulić. Spisku treba dopisati ime dr Đorđa Lazarevića, kasnije poslanika u Bosanskom saboru, na koncu stradalnika u austrougarskom zatvoru. On je 1903/4. kao đak uređivao gimnazijski list „Prvjenče“, oko kojeg su se okupljali članovi tajnog udruženja „Jugoslovensko ujedinjenje“.

Redakcija **Српског покрета** je izbacila ukupno 24 broja svog subotnjeg izdanja. Posljednji broj pojavio se 27. juna 1914, dan prije sarajevskog atentata, poslije kojeg su članovi redakcije uglavnom pohapšeni ili otjerani na front.

TUZLANSKI LLOYD - Naporedo, takoreći, sa **Srpskim Pokretom**, na ravni esnafa donedavno manje poznatog u Tuzli, pojavljuje se nedjeljnik **Tuzlanski Lloyd**. Vlasnici su štampari Liska-Engel, urednik Juraj Oršić Slavetić ili pl. Slaveticki; štampan latinicom imao je prevashodni cilj da propagira gospodarstvo i trgovačke interese Posavine. Ne zna se tačno koliko je trajao.

TUZLAER TAGBLATT - Izbijanjem rata, Adolf Engel Vajs „neuredno i neobligatno je odštampavao poslednje alarmantne ratne telegrame, i tako ispunjene komade hartije obeležavao sa glavom **Tuzlanski dnevnik**“. Kasnije je to nekoliko puta praktikovao i na njemačkom jeziku i ime preinačio u **Tuzlaer Tagblatt**. (Za austrougarske vladavine u Bosni je izlazilo 13 listova na njemačkom i jedan na mađarskom jeziku). Po završetku tata Engel je, iz straha od sudskog gonjenja, emigrirao iz Tuzle.

ОСЛОБОЂЕЊЕ - U organizaciji Narodnog vijeća, 8/21. decembra 1918. (subota) pojavilo se u folio izdanju, na ćirilici, **Ослобођење**, čiji je program „rad na stvaranju ispravnog i određenog javnog mišljenja u svim pravcima narodnog života“. Redakciju čine Vlado Stanišić (urednik), Branko Stakić, advokat i Adem Bise, učitelj Trgovačke škole, članovi Narodnog vijeća. Objavljivani su tekstovi (pozajmice?) mnogih poznatih imena, od Bogdana Popovića, Hasana Repca, do Ante Trumbića, Frana Supila, Jovana Cvijića... Jedno vrijeme izlazio je dva puta nedjeljno. Ukidanjem Narodnog vijeća nastaje stranačko otimanje o list. Redakcija demokrata izišla je iz političke borbe potisnuta, poslije čega nastaje nazadovanje lista, rjeđe pojavljivanje i gašenje u novembru 1919.

NOVI POKRET - Subota je, takoreći, predodređena za rođendan novina. Takve jedne januarske večeri 1920. upisao se u porodicu štampe **Novi pokret**, „nezavisni politički tjednik naprednih neutralnih Muslimana“, kako program definiše vlasnik i urednik Hakija Temin. „Osobito muslimanski dio našeg naroda, koji je nažalost mnogo zaostao ...treba da se organizuje i da pomoću raznih organizacija poradi na svome kulturnom i ekonomskom napretku“. List smatra da je najvažnije agrarno pitanje i da će se boriti za primjenu načela „zemlja onom ko je obrađuje.“ Bez šire podrške čitalaca, **Novi pokret** se ubrzo ugasio.

OPŠTINSKI GLASNIK - Godine 1920. izlazi **Opštinski glasnik**, glasilo Društva činovnika i službenika gradskih i seoskih opština u BiH. Tiraž 1000 primjeraka; dva puta mjesečno, na ćirilici i latinici; pod uredništvom Saliha Konjhodžića, s prekidima, dogurao do 1924. Društvo činovnika uspjelo je 1925. godine da vaskrsne **Glasnik** u vidu lista **Naša opština**, ali na tome se i završilo.

ТУЗЛАНСКИ ЛИСТ - U oktobru 1921. godine, uz kapital i potpis Riste Sekulića, pojavljuje se **Tuzlanski list**, bez oznake urednika (uredničku instituciju preuzeo odbor). List za ekonomiju i kulturu izlazio je najprije svakog četvrtka, a potom svake nedjelje do početka 1922. godine. Uobičajeni format folia, ćirilica i latinica, sloboda jezičkog izbora, šire područne informacije... osnovne su karakteristike glasila, uz naglasak, da uprkos diobama „svi imamo zajedničke interese“. Tuzlanski list je premostio tip običnih „palanačkih novina“, budući da se bavio ozbiljnim socijalnim problemima, najčešće nezaposlenošću. Poslije njega počinje odumiranje novina da se, praktično, sve okonča sa šestojanuarskom diktaturom i svjetskom krizom.

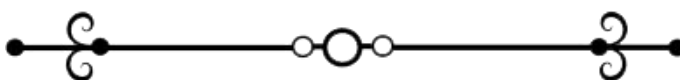
TUZLANSKA POŠTA. Pod oznakom „nezavistan list“ i uredništvom Drage Franka, latinicom i ćirilicom, folio, 1922. godine izišla samo tri broja dotad „najhaotičnije novine“.

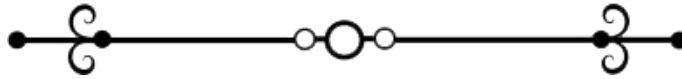
SANITAS – Stručni list za apotekare i drogeriste. Vlasnik Rudolf Hirschbein, izdavač firma R. Wiesler i CO. Prvi urednik Drago Frank, potom profesor Bogdan Babić. Latinični mjesečnik s priložima i na njemačkom jeziku, 1922-1923.

НОВИ ПОКРЕТ – List za politiku, prosvjetu i privredu. Odgovorni urednik Risto Ilinčić. Folio, ćirilicom. Agitaciono glasilo; dva broja 1925.

РАД – Mjesečni časopis književnog i socijalnog profila. Vlasnik i izdavač dr Dragutin A. Bučić. Ćirilicom i latinicom, 32 strane, osam brojeva, januar-avgust 1923.

ШАМАР – Šaljivi list, bez oznaka izdavača i urednika. (Pretpostavlja se da je vlasnik dr Bučić, kao i u slučaju humorističkog listića **НОС** koji se pojavio 1923). Oktav, ćirilicom. Jedan broj 23.2.1925.

VJESNIK SOKOLSKE ŽUPE – Vlasnik Sokolska župa u Tuzli; urednik Vojislav Bogičević. Oktav; ćirilicom i latinicom; jedanput mjesečno 1925-1929. Obnovljen 1937.

СРЕДИНА– Književni časopis. Izdavač dr Dragutin A. Bučić; urednik Radovan Jovanović. Oktav na 32 strane, ćirilicom i latinicom, 1925-1927. „od vremena do vremena“.

НАРОДНЕ НОВИНЕ– Radikalsko seljački list, organ Okružnog odbora Narodne radikalne stranke. Vlasnik i izdavač prota Milan Petković; za odgovornog urednika Boško S. Bričić. Agitaciono političko glasilo, folio, ćirilicom, dvaput sedmično. Izišla tri broja, 1926.

НАРОДНИ ЛИСТ – Organ Okružnog odbora Narodne radikalne stranke. Prvi vlasnik i odgovorni urednik advokat Dušan Đerić. Kasniji vlasnik Đorđe Neimarević; urednik prota Matija Popović. Folio, ćirilicom, jedanput sedmično 1926-1929.

НАРОДНЕ НОВИНЕ – Političko izborni list Demokratske stranke, folio; ćirilicom, za vrijeme izbora 1927.

СРПСКА ЗОРА odbor) direktor i odgovorni urednik Đorđe Hajvaz. Uređuje Odbor. Folio, ćirilicom, jedan broj 1927.

НАРОД – Nezavisan informativni list. Vlasnik i odgovorni urednik Desimir Popović. Folio, ćirilicom, dvaput mjesečno. Dva broja 1929.

НИКЈМЕТ – Muslimansko religijsko-poučni časopis. Izdavač i urednik I.H.Čokić. Oktav, u sveskama, latinicom, 1929-1935.

FABRIKA I NJIVA – Ilegalni politički list. Običan list hartije, šapirografisano. Urednik Milan Gavrić. Tri broja početkom 1932.

JUGOSLOVENSKI SLASTIČAR – Stručni časopis za slastičare. Vlasnik, izdavač i urednik Boh. Dušek; odgovorni urednik Z. Tadić. Kvart, latinicom, mjesečno; juni i juli 1933.

FRONT SLOBODE – 7. 11 1943. – Ugašen prvog jula 2005, sa brojem 3702. Latinicom i ćirilicom, jednom i dva puta nedjeljno (posebna tema).

U spisak nisu uvršteni neki đачki listovi.

*

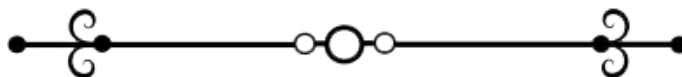
Витомир Павловић, рођен 1938. у С(и)јерчу (Б. Башта) од мајке Јелисав(ет)е, Симеуновић, и оца Павла, земљорадника и занатлије. Дугогодишњи новинар и уредник тузланског листа **Фронт слободe**, одакле је, у својству главног и одговорног уредника, на почетку рата (1992- 1995), отишао у превремену пензију.

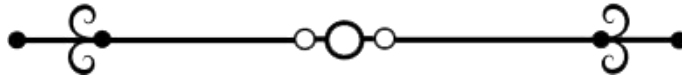
Добитник признања Удружења новинара БиХ; годишња награда за 1977. годину.

У бившој Југославији сарадник више медија, (*Вечерње новости, Вечерње новине, Ослобођење, Политика, Радио-Београд...*)

Године 1967. открио и медијски лансирао чувену „Мушку воду“ на Коњуху. Због 'пуританског' друштвеног морала није се могла појавити у штампи под правим народним називом – **Курњача!**

Један је од оснивача Фестивала документарних и краткометражних филмова у Тузли (1968-1991), затим селектор и уметнички директор. Са режисерима Суадом Мркоњићем, Влатком Филиповићем (Сарајево) и Звонимиром Берковићем (Загреб) радио на десетак документарних филмова, као сценариста и писац спикерског текста. Филмови приказивани

на ТВ, Београдском и Тузланском фестивалу, а *The Sinking Town* (*Град који тоне*) 1976. представљен на еколошком симпозијуму у Монтреалу.

Уредио и написао већину текстова за монографију о 20-годишњици Фестивала, издање Тузла-филма 1987.

Од 1974-1991. обављао дужност оперативног уредника *Позоришта*, часописа за сценску уметност (Народно позориште Тузла). Као члан Удружења критичара и театролога учествовао у раду селекторских комисија и жирија за награде Позоришних игара БиХ у Јајцу.

Аутор концепције и писац текстова за репрезентативну монографију *Салинес Соли Тузла* (Универзал 1983). Године 1988. коауторски публиковао књигу у форми фото-скеча *Албум заборављених призора*, а 1998, у издању *Фронта слободе* и *Сорош фондације* монографију о журнализму *Водоноше и витезови*. Због контекстуалног помињања трагедије „у којој нису могли да се изброје мртви“ приликом повлачења и страдања војника ЈНА на Брчанској малти (Тузла) 15. маја 1992. године, био изложен дуготрајном политичком и медијском, па и физичком линчу, о чему је брујала тадашња штампа, објашњавајући ауторово осећање паралелом „као стање прасета у Техерану!“ Тему је шире разрадио у књизи *Пакао тузланске колоне - црни петак на Брчанској малти*, издање Срефан Ко Бајина Башта 2010. Исти издавач је штампао и књиге *Пад Кнежевог двора - фугета о завичају* 2009. и њен други део *Дуга над Галином ријеком (2021)*. Међународна галерија портрета и Српско просвјетно и културно друштво *Просвјета* Тузла издавачи су књиге о ликовним уметницима *Лоза живописца Георгија* (2004), инспирисане кратким али богатим животом и делом Тузлака Ђорђа Михаиловића (Михајловића), првог образованог сликара БиХ.

У својству једног од обновиоца СПКД *Просвјета* Тузла, од 2000. године био главни и одговорни уредник часописа *Просвјетина посланица*, јединог српског гласила на подручју Федерације БиХ. После 17 издатих бројева, почетком 2009, часопис је укинут неразумном, уско-интересном одлуком руководних структура СПКД и клера Епархије зворничко-тузланске Српске православне цркве.

С најосновнијим био-биографским подацима заступљен у *Лексикону Златиборског округа* (Београд 2006) и *Биографском лексикону рачанског краја* (Б. Башта 2008).

Као награђени новинар унесен у *Лексикон новинарства* (Београд 1979). Године 2021. објавио књигу *Усамљенистећак Ћазима Сарајлића - стваралац у невремену, сликару и дугогодишњем директору Међународне галерије портрета*.

Збирка песама *Етаида - посланице мојој Латинки* дубоко је лични доживљај, начин да се поднесе губитак и ода почаст бићу које је остало верно турбулентном животу новинара и писца, као да је унапред прихватило непобитну истину: *ако желиш да имаш несрећен живот, буди журналиста!*

